

УДК 351.778.5 (477)

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.12>

Фролова Ганна Олександрівна,

аспірантка

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-4844-9312

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

PUBLIC MANAGEMENT OF MUNICIPAL INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT AT THE REGIONAL LEVEL: THEORETICAL AND ORGANISATIONAL AND LEGAL FRAMEWORK

У статті аналізуються підходи до визначення сутності поняття «комунальна інфраструктура» як об'єкту публічного управління, а також змісту та ролі останньої у розвитку житлово-комунального господарства та забезпеченні належного та комфортного рівня життя мешканців територіальних громад та регіону в цілому. Проаналізовано проблеми, які стосуються як самого житлово-комунального господарства, так і його інфраструктури, виникнення яких безпосередньо пов'язано із початком повномасштабного вторгнення росії на територію України та введенням в Україні правового режиму воєнного стану. Наголошено, що першочерговим заходом для здійснення змін у системі публічного управління житлово-комунальними господарством стало приведення у відповідність до вимог часу нормативно-правової бази у цій сфері.

Показано, що на регіональному рівні комунальна інфраструктура є складовою господарського комплексу регіону, і являє собою сукупність всіх без винятку комунальних об'єктів та служб, розташованих на його території, що забезпечують реалізацію організаційно-управлінських функцій та інженерно-технічних рішень щодо створення умов для підтримки належного рівня життєдіяльності населення та реалізації соціальних, виробничих та інших процесів у регіоні шляхом надання якісних житлово-комунальних послуг. Надано відповідне авторське визначення.

Доведено, що потреба у підвищенні ефективності публічного управління розвитком комунальної інфраструктури територій та громад України є невідомою, і обумовлюється необхідністю забезпечення стабільного та якісного надання житлово-комунальних послуг, які, у свою чергу, є продуктом діяльності комунальних підприємств, і споживаються як населенням країни, так і бізнесом й іншими організаціями, підприємствами, установами різних форм власності.

Зроблено висновок, що від ступеня розвитку комунальної інфраструктури та якості надання житлово-комунальних послуг залежить рівень зростання економіки як окремо взятого населеного пункту, так і регіону та країни в цілому.

Ключові слова: публічне управління, житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, комунальна інфраструктура, регіон, регіональний соціально-економічний розвиток, територіальна громада, війна, правовий режим воєнного стану, повоєнне відновлення, якість послуг.

The article analyses the approaches to defining the essence of the concept of "communal infrastructure" as an object of public administration, as well as the content and role of the latter in the development of housing and communal services and ensuring an adequate and comfortable standard of living for residents of territorial communities and the region as a whole. The author analyses the problems relating to both the housing and communal services and their infrastructure, which are directly related to the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine and the introduction of martial law in Ukraine. It is emphasised that the primary measure to implement changes in the system of public administration of housing and communal services was to bring the regulatory framework in this area in line with the requirements of the times.

It is shown that at the regional level, communal infrastructure is a component of the economic complex of a region, and is a set of all communal facilities and services located on its territory, without exception, which ensure the implementation of organisational and managerial functions and engineering and technical solutions to create conditions for maintaining an adequate level of life of the population and implementation of social, production and other processes in the region through the provision of quality housing and communal services. The corresponding author's definition is provided.

It is proved that the need to improve the efficiency of public administration of the development of communal infrastructure of territories and communities of Ukraine is inevitable, and is due to the need to ensure stable and high-quality provision of housing and communal services, which, in turn, are the product of the activities of communal enterprises and are consumed by the population of the country, as well as by business and other organisations, enterprises, institutions of various forms of ownership. It is concluded that the level of economic growth of a particular locality, as well as of the region and the country as a whole, depends on the degree of development of the communal infrastructure and the quality of housing and communal services.

Key words: public administration, housing and communal services, communal infrastructure, region, regional socio-economic development, territorial community, war, legal regime of martial law, post-war reconstruction, quality of services.

Актуальність проблеми. Житлово-комунальне господарство є надзвичайно важливою галуззю національної економіки, яка має забезпечувати зручне, безпечне та комфортне проживання громадян, що, у свою чергу, є одним із пріоритетних завдань публічного управління у цій сфері. Разом із тим, успішність публічного управління розвитком житлово-комунального господарства залежить, насамперед, від стану його комунальної інфраструктури, а також від дотримання органами державного управління та органами місцевого самоврядування таких ключових принципів, як забезпечення якості надання житлово-комунальних послуг, їх доступності для кожної категорії населення, своєчасності та комплексності (тобто, «повномасштабності охоплення усього масиву житлової території» [1]), а також від ефективності та результативності публічноуправлінської діяльності в цілому.

Житлово-комунальна сфера завжди була проблемною: зношеність, моральна застарілість та енергомісткість використовуваного обладнання, конструкцій та інженерних мереж знижує комфортність проживання та загрожує безпеці мешканців; монополізація окремих видів житлово-комунальних послуг (зокрема, з водопостачання та водовідведення) заважає розвитку конкуренції та цьому ринку; певна частка житлового фонду за своїм технічним станом фактично наближається до аварійного, а процес офіційного визнання цього факту є занадто бюрократизованим; не завжди ефективне керівництво та відсутність стратегічного мислення в окремих управлінців, відповідальних за належний стан та розвиток галузі, уповільнює процеси її оновлення та модернізації і має відбиток на якість надання житлово-комунальних послуг та безпечність умов проживання громадян, а недостатня прозорість бюджетного фінансування, регулярна дотаційність та непоодинокі випадки нецільового використання коштів знижують довіру населення до дій влади в цій складній життєзабезпечувальній галузі.

Втім, сьогодні з'явився достатньо широкий спектр нових проблем, які стосуються як самого житлово-комунального господарства, так і його інфраструктури, виникнення яких безпосередньо пов'язано із початком повномасштабної збройної агресії росії та введенням в Україні правового режиму воєнного стану. До таких проблем, насамперед, можна віднести: руйнування критичної інфраструктури та інших інфраструктурних об'єктів унаслідок воєнних дій, ракетних й артилерійських обстрілів та бомбувань; пошкодження адміністративних, виробничих та інших будівель

і споруд; знищення транспортних та логістичних маршрутів, обладнання та техніки; втрата людьми житла та роботи, і, водночас, потреба у кваліфікованих працівниках комунальних підприємств на заміну тих, яких мобілізували, або які пішли на фронт добровільно; інші негативні та вкрай небезпечні чинники, які тягне за собою війна, і які стосуються не тільки тимчасово окупованих територій та прифронтових регіонів, а й усієї країни.

Зазначені проблеми мають безпосередній вплив на організацію процесів належного (безперервного, у «реальному масштабі часу» [1]) виробництва, постачання й споживання електроенергії, питної води, газу, тепла, що, у свою чергу, вимагає відновлення (відбудови та / або модернізації) і забезпечення стабільної роботи об'єктів комунальної інфраструктури (інженерних мереж, гідротехнічних та інших систем, споруд, обладнання у галузі водопостачання та водовідведення, електроенергетики, газо- й тепlopостачання, транспорту, зв'язку, поводження з твердими побутовими відходами тощо), а також відповідних служб як таких, що забезпечують виконання важливих для населення функцій, зокрема з надання житлово-комунальних послуг, по всій території країни. Тому можна стверджувати, що потреба у підвищенні ефективності публічного управління розвитком комунальної інфраструктури територій та громад України висунута часом та є невідворотною. Вона обумовлюється необхідністю забезпечення стабільного та якісного надання житлово-комунальних послуг, які, у свою чергу, є продуктом діяльності комунальних підприємств, і споживаються як населенням країни, так і бізнесом й іншими організаціями, підприємствами, установами різних форм власності. Житлово-комунальна сфера повинна розвиватися масштабно та невідкладно, що стає можливим завдяки вивченню досвіду та кращих практик публічного управління, запровадженню новітніх підходів, механізмів, інструментів та моделей, які доцільно використовувати для вдосконалення публічноуправлінської діяльності. Тому дослідження цього питання є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням реформування житлово-комунального господарства та управління комунальною власністю, запровадженню сучасних підходів та механізмів щодо підтримки розвитку міської інфраструктури, зарубіжному та вітчизняному досвіду публічного управління в житлово-комунальній сфері, зокрема, на місцевому та регіональному рівні, приділено увагу багатьох науковців та практиків, зокрема: В. Бабаєва, В. Безуса, Д. Бізонича,

П. Бриля, П. Бубенко, В. Вакуленка, А. Голішевської, Н. Гончарук, А. Григоровича, О. Димченко, Д. Котилевця, О. Карлової, В. Лаврика, Польової, В. Рибачука, І. Хожило, Т. Чепіги, О. Шевської, І. Чикаренко, М. Шкільняка та інших.

Разом із тим, деяким питанням, зокрема, щодо запровадження сучасних підходів, інструментів та моделей у публічноуправлінську діяльність з організації та підтримки процесів модернізації та відбудови комунальної інфраструктури (насамперед, її критичної складової – інженерних мереж, систем та споруд газо-, водо-, тепло-, енергопостачання та енергозбереження, водовідведення тощо, яка найбільше страждає під час війни), а також забезпеченню її стабільної роботи з метою надання якісних житлово-комунальних та інших послуг населенню країни, зокрема, на регіональному рівні, і досі не приділено достатньої уваги.

Визначення мети статті. Метою статті є дослідження теоретичних та організаційно-правових засад публічного управління розвитком комунальної інфраструктури на регіональному рівні, а також удосконалення понятійно-категоріального апарату в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що в перекладі з латинської мови слово «інфраструктура» (лат. – «infrastructura»), урахувавши його етимологію, дослівно означає «нижчебудова» або «підструктура» («infra» перекладається як «нижче», або як прийменник «під», а «structura» – як «будова», «структура», «розташування»). Як зазначають автори праць [2 – 5], уперше цей термін почали застосовувати у 50-ті роки минулого сторіччя для окреслення комплексу об'єктів і споруд, а також певних галузей господарювання, спрямованих на забезпечення належного функціонування та розвитку виробництва певних продуктів, технологій або послуг з метою задоволення потреб населення, тому вживане нами поняття «комунальна інфраструктура» розуміється нами як одна зі складових місцевої інфраструктури (тобто інфраструктури певної території – села, селища, міста, району, регіону), і має аналогічне змістовне навантаження.

Слід зазначити, що поняття «комунальна інфраструктура» не належить до окремо визначених у нормативно-правовій базі термінів. Взагалі, термін «інфраструктура» вживають тоді, коли є необхідність позначити комплекс (або масштаб) певної господарської сфери, для чого і застосовується поняття її виду або типу (наприклад, за видами – транспортна, соціальна, освітня, виробнича, інформаційно-комунікаційна тощо; за масштабами – міська, муніципальна, регіональна тощо;

за житлово-комунальною спрямованістю – водопостачання, водовідведення, тепlopостачання тощо) [2; 3; 5; 6]. У цьому контексті зазначимо, що в більш загальному випадку інфраструктуру поділяють на цивільну, військову та критичну [6], кожна з яких представлена своїми видами, підвидами, типами та службами. У будь-якому випадку, мова йде про певні системні елементи (або складові), що необхідні для функціонування різних галузей матеріального виробництва та життєзабезпечення населення.

Найважливіше місце у складі інфраструктури, зокрема, регіональної або місцевої, відведено критичній інфраструктурі, яка, по суті, є ключовою (життєзабезпечувальною) для населення певної території, тобто такою, що згідно зі Законом України «Про критичну інфраструктуру» [7], виконує життєво важливі функції. У статті 9 (п. 4) зазначеного закону визначено перелік таких «життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України» [7]. Зокрема, вони стосуються енергозабезпечення, постачання теплової енергії, водопостачання та водовідведення, тобто, того, без чого неможливо обійтися як у повсякденному житті, так і під час війни, тому саме критична інфраструктура зазнає найбільших руйнувань від окупантів.

Проведені дослідження дозволили зробити висновок, що в науковій літературі по різному трактують як саме поняття комунальної інфраструктури, так і її склад. Так, у праці [2] В. Безус досліджує теоретико-концептуальні та нормативно-організаційні аспекти розвитку житлово-комунального господарства та його інфраструктури, для чого аналізує підходи до визначення сутності останньої, її змісту та ролі, яку вона відіграє у розвитку міста, у результаті чого розподіляє об'єкти міської інфраструктури за їх приналежністю до певного виду господарської діяльності.

Так, зокрема, до ринково-економічної сфері автор відносить «комплекс різних галузей, об'єктів, видів діяльності, організаційно-правових норм, призначених для обслуговування виробництва і господарства, забезпечення безперервного руху послуг і товарів, цінних паперів, грошей і валюти, робочої сили тощо» [2].

У свою чергу, до житлово-комунальної сфери В. Безусом віднесено «організації та підприємства, що надають відповідні послуги для функціонального забезпечення належного рівня життя населення – водопостачання та водовідведення, тепло-, енерго- та газопостачання, збирання та вивезення сміття, підтримка в належному стані

прибудинкових територій, ліфтового господарство тощо» [2].

До транспортної сфери автором публікації віднесено «величезний комплекс служб та об'єктів, що включає всі види транспорту, транспортні підприємства, організації та їх підрозділи, що надають транспортно-логістичні та інші послуги, зокрема, з автомобільних і вантажних перевезень, громадського транспорту, забезпечують швидке і вільне пересування пасажирів і вантажів, а також підтримку в належному стані всіх пов'язаних з цим галузей» [2].

Також автор статті визначає, що, на його погляд, слід віднести до сфери охорони здоров'я, сфери освіти, соціально-культурної та інформаційно-комунікаційної сфери, а також сфери інженерних мереж та комунікацій.

Зазначимо, що в цілому нам імпонує такий підхід до систематизації об'єктів міської інфраструктури, втім, вважаємо, що відокремлення сфери інженерних мереж та комунікацій, до якої автор статті пропонує віднести «сукупність установ і систем інженерно-технічного забезпечення різних галузей та видів діяльності» [2], від житлово-комунальної сфери, не є доцільним, тому як саме інженерні мережі та комунікації є ключовими об'єктами комунальної інфраструктури. Тим більш, що далі автор підкреслює, що «саме інженерні мережі та комунікації відіграють значну роль у розвитку житлово-комунальної сфери – це об'єкти водопостачання та водовідведення, тепло-, енерго- та газопостачання тощо» [2].

Ураховуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що майже усі об'єкти міської інфраструктури тим чи іншим чином пов'язані із житлово-комунальною сферою, зокрема, через задіяння у процесах виробництва, надання та / або споживання послуг з енерго-, тепло-, газо-, водопостачання та водовідведення, поводження з твердими побутовими відходами тощо. Тобто, ці процеси інкорпоровано до діяльності майже всіх господарських суб'єктів на рівні міста, і реалізуються вони службами, що несуть відповідальність за їх безперебійну роботу, із застосуванням інженерних мереж, споруд та систем, засобів зв'язку та комунікацій, специфічного обладнання та техніки тощо. Тому можна певним чином ототожнити поняття «міської інфраструктури», про яку йдеться у праці [2], з «комунальною інфраструктурою», але ж з певними уточненнями, що стосуються саме аспектів виробництва, постачання та споживання відповідних житлово-комунальних послуг, які, згідно зі ст. 1, п. 5 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 09.11.2017 № 2189-VIII

[8], є результатом «господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг» [8].

Тієї ж думки дотримуються й інші автори публікацій, наприклад у статті [3] зазначається, що міська інфраструктура являє собою «комплекс установ і підприємств, що відповідають за своєчасне і належне надання послуг населенню у сфері комунальних служб (каналізація та водопостачання, тепlopостачання, електропостачання, транспорт і дороги, інженерні комунікації тощо), а також туристичному, розважальному і торговому секторах» [3].

Змістовно погоджуючись із останнім визначенням, можна зробити аналогічні висновки і в проєкції на регіональний рівень. У цьому контексті слід зазначити, що поняття «регіон» (лат. «regio» – територія, місцевість, область) стало предметом досліджень відносно давно. Перші концепції регіональної економіки з'явилися майже 70 років тому. Авторка публікації Тульчинська [9] зазначає, що як наукове поняття, термін «регіон» використовувався тоді, коли йшлося про окреслення певної території для якісного й ефективного вирішення проблем загальнодержавного або міжтериторіального (міжрегіонального) характеру.

Також авторка звертає увагу на те, що в контексті різноманіття наукових поглядів, більшість авторів до основних ознак регіону відносить його просторову (соціально-економічну) цілісність, якій притаманні власна структура виробництва, демографічний потенціал, наявність та фактична кількість робочих місць, забезпечення умов для розвитку соціальної та духовної складової життя людини з розрахунку «на одиницю простору і часу» [9], а також органи публічного управління, що відповідають за створення комфортних умов для проживання (житло й довкілля) та ведення бізнесу на ввіреній («підконтрольній») їм території.

Ураховуючи, що область (як одиниця адміністративно-територіального поділу не тільки в Україні, а й в деяких інших країнах) у своєму складі містить сукупність територіальних (муніципальних) утворень базового (первинного) рівня (сіл, селищ, міст), кожне з яких має своє функціональне призначення, яке, з точки зору його мешканців, також виражається через так звану тріаду – «робота, житло, довкілля», можна зробити висновок, що на регіональному рівні комунальна

інфраструктура є складовою господарського комплексу регіону, і являє собою сукупність всіх без винятку комунальних об'єктів та служб, розташованих на його території, що забезпечують реалізацію організаційно-управлінських функцій та інженерно-технічних рішень щодо створення умов для підтримки належного рівня життєдіяльності населення та реалізації соціальних, виробничих та інших процесів у регіоні шляхом надання якісних житлових та комунальних послуг.

Слід зазначити, що такий розподіл на «житлові» та «комунальні» послуги закріплено в одному з ключових законодавчих актів у сфері житлово-комунального господарства – Законі України «Про житлово-комунальні послуги» [8], про який ми згадували вище. У законі зазначено, що житлово-комунальні послуги є невід'ємною складовою житлово-комунального господарства. До них належать [8]:

- «житлові послуги – послуги з управління багатоквартирним будинком» (розд. 1, ст. 5, п. 1 [8]);
- «комунальні послуги – послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, управління побутовими відходами» (розд. 1, ст. 5, п. 2 [8]).

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що від ступеня розвитку комунальної інфраструктури та якості надання житлово-комунальних послуг залежить рівень зростання економіки як окремо взятого населеного пункту, так і регіону та країни в цілому.

Якщо розглядати комунальну інфраструктуру як об'єкт публічного управління, то можна стверджувати, що процеси реформування житлово-комунального господарства та демонополізації ринку надання житлово-комунальних послуг з метою впровадження конкурентних відносин в його підгалузях, розпочалися в Україні вже понад 20 років тому, та активізувалися у 2015 році під час здійснення реформи децентралізації. Так, в Україні створено ринок природного газу та електричної енергії. Паралельно, у рамках децентралізації, процеси реформування сфери житлово-комунального господарства супроводжувались наданням органам місцевого самоврядування більшої самостійності.

Наразі більшість зарубіжних країн реалізували успішні програми реформування публічного управління житлово-комунальним господарством. Цей досвід для України, яка обрала шлях до європейської інтеграції, може бути корисним

[10]. І сьогодні напрями відновлення та розвитку житлово-комунального господарства України активно обговорюються як у наукових колах, так і в сучасному інформаційному просторі.

Як основні цілі публічного управління розвитком житлово-комунального господарства виокремлюють, зокрема, підвищенні якості та надійності надання житлово-комунальних послуг, залучення інвесторів в дану сферу, соціальний захист малозабезпеченого населення [11]. У цьому контексті знов таки набуває особливої актуальності покращення (відновлення, модернізація) комунальної інфраструктури, без якої неможливо повною мірою забезпечити реалізацію зазначених цілей.

Успішне публічне управління розвитком житлово-комунальної сфери та її інфраструктури може відбутися за умови відповідності таким ключовим принципам, як його наскрізний характер, дієвість, ефективність та керованість. І першочерговим заходом для здійснення змін у системі публічного управління житлово-комунальними господарством стало приведення у відповідність до вимог часу нормативно-правової бази у цій сфері.

Як зазначалося вище, у 2015 році в Україні новий поштовх отримали процеси реформування житлово-комунального господарства, які передбачали вдосконалення системи фінансування галузі, здійснення ефективної тарифної політики, підвищення енергоефективності будівель, демонополізацію житлово-комунальних послуг [12]. Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14.05.2015 № 417-VIII [13] став поштовхом для усвідомлення ролі та відповідальності співвласників будинку за майбутнє свого житла. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) стали також найбільшими агентами у впровадженні програм енергоефективності, які запровадила держава як на національному, так і на місцевих рівнях. Якісною складовою реформи щодо підвищення рівня енергетичної ефективності будівель та енергозбереження, зокрема у житловому секторі, стало прийняття Законів України «Про Фонд енергоефективності» від 08.06.2017 № 2095-VIII [14] та «Про енергетичну ефективність» від 21.10.2021 № 1818-IX [15]. Втім, як вже зазначалося, одним із ключових законодавчих актів в сфері житлово-комунального господарства є Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 09.11.2017 № 2189-VIII [8].

Слід зазначити, що хоча деякі науковці та практики вважають сферу житлово-комунального господарства важливішою «інфраструктурною складовою» системи публічного управ-

ління та адміністрування, втім її інвестування здійснюється за остаточним принципом [16], що також є однією із ключових проблем гальмування реформ у цій сфері зношеності та моральної застарілої об'єктів комунальної інфраструктури.

Також варто зазначити, що суттєво призупинив процеси впровадження реформ в Україні, зокрема, у сфері житлово-комунального господарства, спалах нової вірусної інфекції – COVID-19, яка дуже швидко отримала характер пандемії. Причиною хвороби став важкий гострий респіраторний синдром коронавіруса (SARS-CoV-2), поширення якого обумовило збільшення кількості летальних заходів та тяжкі наслідки для здоров'я населення в цілому, що вимагало термінового перерозподілу фінансових, організаційних та інших ресурсів на заходи, пов'язані із протистоянням пандемії.

Сьогодні більшість об'єктів житлово-комунального господарства знаходяться у державній власності та власності територіальних громад, тобто безпосередньо у сфері управління органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Отже, питання, пов'язані з їх функціонуванням та розвитком (окрім суб'єктів

господарювання – державних або комунальних підприємств) вирішуються за допомогою фінансування з бюджетів різних рівнів.

У свою чергу, на регіональному рівні об'єктами публічного управління галуззю є підприємства різних форм власності та працівники, які зайняті у сфері житлово-комунального господарства, а саме, в утриманні багатоквартирних будинків, у процесі надання послуг з постачання енергоносіїв та питної води, водовідведення, вивезення твердих побутових відходів, благоустрою територій тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасні процеси вдосконалення публічного управління на всіх рівнях та в усіх сферах господарської діяльності, зокрема, у житлово-комунальній, забезпечення сучасних та комфортних умов проживання та обслуговування населення потребують системного розгляду, а також здійснення наукового пошуку, обґрунтування та впровадження новітніх публічноуправлінських підходів та механізмів щодо модернізації та розвитку житлово-комунального господарства та його комунальної інфраструктури, що, у свою чергу, є перспективою наших подальших досліджень.

REFERENCES:

1. Bubenko P.T., Dymchenko O.V., Pryntsypy analizu yakosti zhytlovo-komunalnoho hospodarstva yak systemy. [Principles for analysing the quality of housing and communal services as a system]. Kharkivska natsionalna akademiia miskoho hospodarstva. 2019. <http://eprints.kname.edu.ua/32019/1/10.pdf>. [in Ukrainian].
2. Bezus V.O., Chykarenko I.A. Rozvytok zhytlovo-komunalnoho hospodarstva ta infrastruktury mista: teoretyko-kontseptualnyi aspekt. [Development of housing and communal services and urban infrastructure: theoretical and conceptual aspect]. Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadyvannia. Dnipro: DRIDU NADU, 2018. № 2(37). S. 137–141. [in Ukrainian].
3. Infrastruktura – tse kompleks vzaiemopoviazanykh obsluhovuiuchykh struktur chy ob'ektiv. [Infrastructure is a set of interconnected service structures or facilities] Presa. URL: <https://presa.com.ua/aktualne/infrastruktura-tse-kompleks-vzaiemopov-yazanykh-obslygovuyuchykh-struktur-abo-ob-ektiv.html>. [in Ukrainian].
4. Kotelevets D.O. Sutnist infrastruktury ta yii vplyv na rozvytok ekonomichnykh system. [The essence of infrastructure and its impact on the development of economic systems]. Transformatsiini protsesy v umovakh viiny ta pislivoiennoho periodu: zbirn. mater. Vseukr. mizhdystyplinarnoi nauk.-prakt. konf., m. Chernihiv, 10 cherv. 2022 r. Chernihiv : HO «Naukovo-osvitnii innovatsiynii tsentr suspilnykh transformatsii», 2022. S. 35-37. URL: <https://reicst.com.ua/asp/article/view/205/180>. [in Ukrainian].
5. Lazar A. Infrastruktura – tse kompleks vzaiemopoviazanykh obsluhovuiuchykh struktur chy ob'ektiv. [Infrastructure is a set of interconnected service structures or facilities]. Porady: sait konsultatsii. 26.05.15. URL: <http://poradumo.com.ua/50365-infrastryktyra-ce-kompleks-vzayemopoviazanih-obslygovuyuchykh-stryktyr-chi-obyektiv>. [in Ukrainian].
6. Holishevska A. Shcho take infrastruktura: chym tsyvilna vidrizniaetsia vid krytychnoi. What is infrastructure: how civilian infrastructure differs from critical infrastructure]. Fakty. 01.11.2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20221101-shho-take-infrastruktura-chym-cyvilna-vidriznyayetsya-vid-krytychnoy/>. [in Ukrainian].
7. Pro krytychnu infrastrukturu [On critical infrastructure]: zakon Ukrainy vid 16.11.2021 №1882-IX (iz zminamy, vnesenymy zghidno iz Zakonom № 2684-IX vid 18.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>.
8. Pro zhytlovo-komunalni posluhy [On housing and communal services]: zakon Ukrainy vid 09.11.2017 № 2189-VIII. Redaktsiia vid 09.07.2023, pidstava – 2320-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2018. № 1. St. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>.
9. Tulchynska S.O. Pidkhody do vyznachennia poniattia «rehion» v suchasnykh umovakh [Approaches to defining the concept of "region" in modern conditions]. Efektyvna ekonomika, 2021. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1201>. [in Ukrainian].

10. Bryl P.O. Doslidzhennia zarubizhnoho dosvidu publichnoho upravlinnia zhytlovo-komunalnym hospodarstvom [Study of foreign experience in public management of housing and communal services]. Investytsii: praktyka ta dosvid, 2018. № 4. С. 142-146. [in Ukrainian].

11. Polova V.I. Publichne upravlinnia rozvytkom zhytlovo-komunalnoi infrastruktury. Innovatsii v upravlinni publichnym sektorom ekonomiky [Public management of housing and communal infrastructure development]: Naukovyi internet portal. URL: <https://conferencekneu.wordpress.com/2018/04/22/польова-в-публічне-управління-розвит/>. [in Ukrainian].

12. Bizonych D.V. Rezultatyvnist reform u sferi enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia u mezhakh haluzi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva suchasnoi Ukrainy [Effectiveness of reforms in the field of energy efficiency and energy saving within the housing and utilities sector of modern Ukraine]. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2021. № 6. С. 85-92. [in Ukrainian].

13. Pro osoblyvosti zdiisnennia prava vlasnosti u bahatokvartyrnomu budynku [On the peculiarities of exercising the right of ownership in an apartment building]: zakon Ukrainy vid 14.05.2015 № 417-VIII. Redaktsiia vid 10.11.2023, pidstava – 3270-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>.

14. Pro Fond enerhoefektyvnosti [On the Energy Efficiency Fund]: zakon Ukrainy vid 08.06.2017 № 2095-VIII. Redaktsiia vid 03.08.2022, pidstava – 2392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2095-19#Text>.

15. Pro enerhetychnu efektyvnist [On energy efficiency]: zakon Ukrainy vid 21.10.2021 № 1818-IX. Redaktsiia vid 01.01.2023, pidstava – 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#n436>.

16. Berezhna H.V., Kytaihora I.O. Zabezpechennia rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v terytorialnii hromadi [Ensuring the development of housing and communal services in the local community]. Upravlinnia ta administruvannia v umovakh protyidii hibrydnym zahrozam natsionalnii bezpetsi: mater. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 2021. S. 398-401. URL: <https://philarchive.org/archive/МАК-14>. [in Ukrainian].